

ARTICULUS SECUNDUS.

DE PROVIDENTIA DEI.

Dei existentiam negat Atheismus; Dei providentiam, Deismus. In quo conveniat & in quo discrepet utraque hæc Impietas, superius indicatum est à nobis (386).

449. DEFINITIO. Spectari potest *Providentia divina*, vel in Deo, vel extra Deum; in suo principio, vel in suis effectibus.

I. *Providentia Dei interior* est actus ille Deo immanens & ab ipso Deo indistinctus, quo Deus vult & decernit Media quæque idonea, quibus ad fines suos respectivos deducantur Res singulæ ab ipso creatæ (439).

II. *Providentia Dei exterior* consistit in illis Mediis idoneis, quibus Res singulæ conservantur, gubernantur, fini suo assequendo pares efficiuntur.

Exterior illa Dei Providentia consistere videtur, respectu rerum non intelligentium, in generalibus Naturæ legibus (45); respectu hominis, tum in naturalibus ipsius facultatibus, tum in supernaturalibus quibusdam auxiliis, quæ gratiarum actualium nomem habent, & quibus ipse elevatur & dirigitur ad finem sue naturæ minimè debitum (259).

PROPOSITIO FUNDAMENTALIS.

450. Existit infinitè sapiens *Providentia*, qua Res creatæ reguntur & conservantur; cui de physico simul & de morali Ordine sublimis cura est; & à qua sua Virtuti merces, snaque Sceleri poena reservatur.

DEMONSTRATIO. Infinitè sapientem hanc Dei Providentiam ineluctabiliter demonstrat nobis, tum ipsa Dei existentis idea, tum ipsum Naturæ visibilis spectaculum: ut res facillimè patebit cuilibet Ingenio ab observationibus & speculationibus philosophicis non alieno.

EXPLICATIO I. In omnibus quas habemus Divinitatis existentis idæis, evidenter consignatur & includitur mirabilis hæc Dei Providentia.

I. Fluit illa ab *idea Entis infinitè sapientis*. Nam, Ens infinitè sapiens perfectè cognoscit opus suum, nempe suas creaturem. Ens infinitè sapiens operi suo, suis creaturis, potest indesinenter, sine ulla mentis defatigatione, invigilare & providere. Ens infinitè sapiens vult opus suum, suas creaturem, ad eum tendere finem, propter quem ab ipso creatæ sunt.

Ergo Ens infinitè sapiens suis debet invigilare creaturem; ipsisque varia suppeditare Media, quibus possint conservari & ad destinatum sibi finem perduci.

II. Fluit illa ab *idea Dei infinite sancti*. Concipitur enim Ens infinitè sanctum, ut essentialiter amans ordinis moralis.

Ergo Ens infinitè sanctum essentialiter improbat, quod est flagitosum & dishonestum; essentialiter amat, quod rectum est & honestum; essentialiter vetat scelus & imperat virtutem.

III. Fluit illa ab *idea Dei infinitè justi*. Ens enim infinitè justum, nisi sibi ipsi ineptè & absurdè supponatur contrarium & oppositum, non potest observationi ordinis moralis ab ipso sanciti & præscripti meritam approbationem, non potest infractioni ejusdem moralis ordinis meritam improbationem denegare; non potest eodem intueri oculo & eodem habere loco, virtutem & scelus.

Ergo Ens infinitè justum, vi sue naturæ, vi sue essentialis rectitudinis, tenetur justas sceleri poenas, tenetur justam virtuti mercedem, aliquando rependere.

Ergo ab ipsa Dei existentis idea, fluit existentia Providentæ infinitè sapientis: qua res creatæ regantur, conservantur, ad destinatum sibi finem promoveantur; cui de physico simul & de morali ordine sublimis cura sit, & à qua sua sceleri poena, snaque virtuti merces, aut in hac aut in altera vita, reservetur.

EXPL. II. In ipso Naturæ visibilis spectaculo ubique *

consignatur & elucet mirabilis eadem Dei Providentia. Si enim res creatas minimè curat auctor ipsarum Deus:

Quo prodigio accidit, ut in variis Aeris & Aquæ & Ignis moleculis, ut in variis Terræ succis & salibus, ea sit & ea stet ubique configuratio & dispositio, quam præcisè exigit organisatio Animalium & Vegetalium?

Quo prodigio, æterna illa Elementorum inter se prælia, perpetuus ille Corporum inter se conflictus, vires suas tandem non elidunt; & totam inertis torpori Naturam non tradunt?

Quo prodigio, tartum inter Naturæ totius motum & conflictum, immutabilis stat, in qualibet Animalium & Vegetalium specie, essentialis eadem organisatio & constitutio?

Quo prodigio, innumeræ illæ Animalium & Vegetalium species, suæ congrua naturæ alimenta reperiunt, ubicumque nascuntur; & quamdam æternitatem obtinet qualibet Species, à permanente suorum individuorum destructione?

Quo prodigio, tot inter rerum opinionumque varietates, humanæ ubique Speciei, Virtus honori & Scelus horroci est: si divina manu ipsi renascenti non imprimitur quasi indesinenter universalis & immutabilis illa Lex, quæ Ordinem moralem in medio Ordinis physici fundat & constituit?

Quam cæcum esse oportet eum qui, tot inter divinæ Providentæ phænomena & prodigia, providentem Deum non videt & sentit! Ergo speculatione simul & experientia invincibiliter demonstratur existentia divinæ Providentæ. Q. E. D.

451. COROLLARIUM. Hinc, sanæ Rationi penitus absurda est Deistarum opinio: sive Deum inertis instar stipitis oriosum, & a cura sui Operis abhorrentem, sibi exhibent; sive Deum, superbo supercilioso Res creatas dediantem, ad hominum Virtutes perinde & Sclera minimè attendentem, sibi cedunt & effugunt (386).

OBJECTIONES SOLVENDÆ.

452 OBJ. I. Dei unicitudinem, aut Dei providentiam, tria ineluctabiliter phænomena impugnant & destruunt, scilicet, imperfectiones Naturæ, existentia Mali physici, existentia Mali moralis. Ergo, vel Naturæ nullus est auctor Deus, ut asserunt Athei; vel Naturæ duplex est auctor & Deus, alter Boni & alter Mali principium, ut contendunt Manichei; vel Naturæ auctor unicus Deus suum jam opus non curat, ut existimant Deistæ,

RESP. Nego ant. Ex tribus illis quæ objiciuntur phænomenis, nullum Dei unicitudinem, nullum Dei providentiam efficaciter impugnat: ut constabit ex triplici, quæ sequitur, explicacione.

453. EXPLICATIO I. Imperfectiones Naturæ visibilis, quantumcumque illæ supponantur, nullatenus impugnant unicitudinem aut providentiam Dei. Ratio est:

I. Quia repugnat creari aut produci ullum ens, quod omnem excludat imperfectionem, cui non desint infiniti perfectionis gradus: ut inferius explicabitur & demonstrabitur (466).

II. Quia Deus summè liber est; nec magis tenetur milie perfectionis gradus, quam centum aut decem, entia à se creando impetrari.

III. Quia fortè imperfectio non est, id ipsum quod imperfectionem judicamus. Perfectio enim, in entibus creatis, oritur ex proportione quam habent illa entia, vel cum fine à Deo intento, vel cum Toto cuius sunt pars: imperfectio vero, ex tali proportionis defectu. Quis autem universam ita perfectè Naturam introspexit, ut certum possit de tali rerum proportione ferre judicium?

IV. Quia fieri potest ut in primitiva omni rerum natura, non fuerit id omne imperfectionis, quod nunc in ipsa observamus. Verbi gratia, fieri potuit ut primitivam Terræ

nostræ pulchritudinem in multis deformarit generale Diluvium; ut primitivam Naturæ humanae rectitudinem in multis vitiari originale peccatum: & sic de reliquis.

Unde, quod videmus perfectionis in Mundo hoc aspectabili, id auctorem ipsi fuisse sapientissimum & potentissimum nuntiat & demonstrat: quod autem imperfectionis deprehendimus aut suspicamur in eodem aspectabili Mundo, id nullo modo oponitur unicitatì aut providentia sapientissimi & potentissimi ipsius Auctoris; cuius libertatem nihil limitat, & cuius omnipotèntia non extenditur ad impossibile & repugnans.

454. EXPLICATIO II. *Existentia Mali physici*, quale existit in Natura visibili, nullatenus impugnat unicitatem aut providentiam Dei; nullatenus opponitur ideæ Dei infinitè boni & infinitè potentis, à quo potest parim permitti, parim intendi.

I. Ex malis nostris physicis, pars quædam oritur a generalibus Naturæ Legibus quæ in seipsis bonæ & utiles sunt Naturæ universæ; & quas non tenetur immutare & invertere sapientissimus Naturæ universæ auctor & conservator Deus, propter particulare aliquod incommodum ab illis aliquando nasciturum.

II. Ex Malis nostris physicis, pars magna oritur ab iniquitate & prævaricatione humani generis, a quo sepe olim provocatus est & etiamnum provocatur in ultricem iram Deus. An repugnat Deum esse sceleris vindicem? An dedit multiplicis sceleris reum puniri hominem?

III. Ex Malis nostris physicis, pars quanta oritur a libero humanæ Libertatis abusu! Scilicet, Deo fraternum interesse amorem humanæ genti imperante, placet perversis plerisque hominum voluntatibus intestina exercere odia & dissidia & prælia, quibus sese invicem miseros efficiant. An tenebitur Deus Libertatem in se horam & utilem adimere homini; ne sibi aut aliis flagitosè noceat?

IV. Ex Malis nostris physicis, quæcumque ipsis causa sit & origo, nullum est ex quo erui non possit infinita ui-

litas: si religiosa cum pietate accipientur & tolerentur. Unde, Boni infiniti fons aut seges esse ubique potest Homini, quidquid in Orbe nostro est mali physici.

Ergo falsum est quod existentia Mali physici opponatur infinitè sapienti huic Dei Providentiae, quæ præsentem simul & futuram rerum cœconomiam in suis consiliis & operationibus ita amplectitur; ut, altera alteram compensante, ex utraque efflorescat generalis rerum Ordo, infinita Dei bonitate & sapientia dignissimus.

455. EXPL. III. *Existentia Mali moralis*, quale existit in depravata hominum natura, nullatenus impugnat unicitatem aut providentiam Dei; nullatenus opponitur ideæ Dei infinitè boni & infinitè potentis, à quo nunquam potest intendi, sed à quo potest permitti aut non impediri.

I. Deus qui essentiali sua rectitudine tenetur & improbare & vetare Malum morale, huic suæ sanctitatis obligationi plenè satisfecit: dum dedit humano Generi & Legem naturalem & Leges quasdam positivas, quas divina sua omni auctoritate jubet nunquam violari, semper observari.

II. Deus hominibus impertitur lumina necessaria, ut bonum morale & malum morale cognoscant; media necessaria, ut possint bonum morale operari, malum morale detinare.

An inculpandus erit Deus, si abutatur Homo sua libertate, divinis luminibus & auxiliis, donis naturalibus & supernaturalibus; ut adhæreat Sceleri vetito, aut à Virtute imperata deficiat? An tenebitur Deus, aut abstinere ab homine creando, aut creando homini liberum adimere arbitrium; ut impedit ne sua ille abutatur libertate?

III. Non Deo, sed primitivæ Hominis prævaricationi imputari debet effrænis illa in Malum morale propensio; quæ nunc viget in Naturâ humana, per Peccatum originale vitiatâ & corruptâ.

At, quæcumque causa & intensitas sit humanæ huic in vitium Propensioni: docet Ratio, docet Sensus ex-

perimentalis, docet Fides, illam semper esse, auxiliante divinā Gratiā, vincibilem & resistibilem: ac proinde semper penes esse Hominem, non obstante effrāni illā suā in Malum morale propensione, ut abstineat a Crimine, ut adhæreat Virtuti, ut puram & immaculatam in Terris agat vitam, quam plena & nunquam peritura subsequatur in Cœlis felicitas.

Ergo falsum est quod existentia Mali moralis opponatur aut unicitati aut providentia Dei. Obsat essentialis rectitudo naturæ divinæ, ne ullum in ipsa existat Malum morale: non obstat essentialis eadem Naturæ divinæ rectitudo, ne creentur & existant Naturæ intelligentes & liberæ, quas penes sit sua uti aut abuti libertate, Deo usum imperante & abusum vetante.

456. INST. Ut demonstremus existentiam divinæ Providentie, cogimur supponere Mysteria, verbi gratia, existentiam Diluvii, existentiam Peccati originalis, existentiam futuræ Vitæ: ergo sola Ratione non demonstratur existentia divinæ Providentie.

RESP. Nego ant. Solo Rationis lumine demonstramus existere infinitè sapientem in Deo Providentiam: ut patet ex dupli demonstratione præcedenti, quarum altera petitur ab ipsa Dei idea, altera ab ipso Naturæ visibilis specaculo.

Deinde, demonstratam hanc Dei Providentiam, vindicamus ab Impiorum cavillationibus & blasphemis; ostendendo connexionem quam habet Ordo rerum naturalis cum supernaturali rerum Ordine, quem demonstrat Revelatio, & cui Ratio suffragatur.

Quæ supponimus Mysteria, illa equidem non innotescunt nobis per solum Rationis lumen. At ubi semel nobis manifestata sunt hæc Mysteria ope Revelationis, quam factam fuisse constat evidenter: quantam illa lucem affundunt humanæ Menti, in contemplandis consiliis & operibus Creatoris! Quanta harmonia, quanta sapientia, quan-

ta justitia elucet, vel in illis Creatoris consiliis & operibus, quæ maximè incusare & criminare propendebamus?

457. OBJECTIO II. Quantum Malum est, æterna majoris hominum partis reprobatio æternaque pœna! Ergo nulla est Deo providentia. Probo consequentiam. Æternam hanc hominum reprobationem æternamque pœnam impedire Deus, vel vult & potest: vel neque vult, neque potest: vel vult & non potest: vel potest & non vult.

Si primum: nulli forent Reprobi. Si secundum: Deus neque est infinitè bonus, neque infinitè potens. Si tertium: Deus est infinitè potens, sed non est infinitè bonus. Si quartum: Deus est infinitè bonus, sed non est infinitè potens. Idem argumentum potest applicari, tum Malis physicis, tum Malis moralibus.

RESP. Nego consequentiam. Ad probationem dilemmaticam, admitto quartum dilemmatis membrum, & dico:

I. Deum posse absolutè impedire æternam hominum reprobationem & perniciem: id enim in se est absolutè possibile, nec divinam exorbitat omnipotentiam.

II. Deum non velle perniciem illam & reprobationem absolutè impedire, nec teneri Deum ad illam absolutè impediendam: tum quia ipse liber est; tum quia libera est Creatura quæ æternam suam ipsa vult & eligit reprobationem & perniciem. Vult enim realiter & literè finem, qui liberè vult & assumit media ad finem conducentia.

Unde, æterna hac hominum reprobatio & pernicies & pœna nullo modo imputanda est Deo, qui neminem possitivè reprobat; qui vult sincerè omnes homines salvari; qui homini cuilibet suppeditat Media omnia necessaria ad æternam suam reprobationem & perditionem vitandam: sinendo ut salutiferis illis Medijs utatur aut aburatur, juxta liberum suæ voluntatis arbitrium.

458. OBJ. III. In hoc deficit evidenter Providentia Dei, quod Media ad salutem necessaria non suppeditet omnibus

hominibus, maximæ deneget hominum parti: ergo Deus non est, infinitè sapiens illa quam ipsi attribuimus providentia. Probo ant.

I. Mediis ad salutem necessariis carent Infideles illi omnes quibus ignota est christiana Religio, extra quam nulla est salus.

II. Mediis ad salutem necessariis carent, etiam in regionibus christianam Religionem profitentibus, Pueri illi omnes qui sine accepto Baptismatis sacramento moriuntur.

III. Mediis ad salutem necessariis realiter carent illi omnes qui non sunt a Deo prædestinati ad gloriam: sine tali enim Dei prædestinatione salvari nemo potest.

RESP. Nego ant. nego scilicet deficere Providentiam Dei in suppeditandis Mediis ad salutem necessariis. Ad probat. nego ant. quoad omnes ejus partes; in quibus id omne Philosophis est omittendum, quod ad profundiorem spectat Theologiam.

I. Infideles illi omnes, quibus sine culpa sua ignota est christiana Religio, habent aut habere possunt *nostriam Dei*, quem colere & adorare possunt ut auctorem Naturæ, habent *Legem naturalem*, suis mentibus & cordibus divina quasi manu impressam & exaratam, quam possunt sequi & observare.

Hæc *Dei notitia* & hæc *Legis naturalis observatio*: ecce tibi communia duo salutis Media, quæ sunt ubique in illorum Infidelium potestate; & que, juxta divum Thomam, juxta illum Boloniensem Episcopum (*). juxta saniorem omnem Theologiam, illis Infidelibus, ubique sufficiunt, ut ad æternam salutem indefectibiliter perveniant:

(*) Dominum de PARTS de PRESSY, in erudito & sagaci Opere cui titulus est: *Instruction pastorale & Dissertation théologique de Monseigneur l' Eveque de Boulogne, sur l' Accord de la Foi & de la Raison, dans le Mystère de la distribution des dons inégaux de la grâce & des moyens suffisants de salut. A Boulogne, chez Bastur.*

Ita ut, quidquid ultra necessarium sit ipsis ad æternam salutem obtainendam, teneatur justus & fidelis Deus illud ipsis suppeditare, vel per comunes suæ Providentiae vias, vel per vias suæ Providentiae insolitas.

II. Æterna Dei possessio in cœlis, est beneficium aliquod supernaturale, quod humanæ speciei naturaliter non debetur. Putuit ergo, illæsa Dei sapientia & justitia, illæso omni Naturæ humanæ jure, decerni & statui à Deo generalis ordo rerum, in quo pars aliqua humanæ speciei, sine sua ulla culpa, supernaturali illo beneficio privaretur: modo nihil inde detrimenti patiatur inculpata hæc humanae speciei pars.

Circa Pueros sine Baptismate morientes, duplex virget in Ecclesia Catholica opinio, ad arbitrium cujusque eligenda & adoptanda: altera divum Thomam, altera divum Augustinum habet auctorem.

Juxta priorem opinionem, pueri illi nec cœlis, nec inferis, devoventur, sed intermedie alicui regioni: ubi manet ipsos æternum quoddam subalterna felicitatis genus, ipsorum naturæ consequaneum.

Juxta posteriorem opinionem, quæ nobis longè minus sapit, pueri illi Inferis devoventur cum reprobis: ita tamen ut ultricibus reproborum pœnis non subjaceant. Censet enim durioris illius opinionis auctor Augustinus, pueris illis melius esse existere, quam non existere: quod manifestè falsum foret, si flammis æternis torquendi traderentur.

III. Circa adorandum divinæ Prædestinationis dogma, maximè arridet nobis *Opini Catharini*, celebris ex Dominicorum Familia Theologi; quam non ita pridem adoptavit & illustravit clarissimus Boloniensis Episcopus, in Opere jam citato. Juxta Opinionem hanc Philosophico-Theologicam.

Principiò, nulla unquam extitit *Prædestinationis Dei absoluta ad æternam pœnam*. Repugnat creari a Deo optimo ullum hominem, ullum spiritum; eo fine ut sit reprobus, eo fine ut sit in æternum miser. Unde omnis ad reprobatio-

nem & ad æternam pœnam prædestinatio ets hypothetica;
& consequitur abusum libertatis.

Deinde, rarissima fuit *Prædestinatio Dei absoluta ad æternam gloriam*. Licet nulli Dei attributo repugnet, quod multis concedat Deus tale privilegium: videtur illud tamen ad Virginem Deiparam, ad Joannem Baptistam, ad paucos alios primæ notæ Sanctos fuisse limitatum.

Denique, communis *Prædestinatio Dei*, sive ad æternam beatitudinem, sive ad æternam pœnam, est *Prædestinatio hypothetica*, quæ consequitur merita aut demerita subjecti prædestinati: ita ut penes sit quemque, auxiliante & numquam deficiente gratia supernaturali, non prædestinari æternæ pœnæ, prædestinari æternæ gloriæ & beatitudini. Hinc celebre illud axioma christianum, quod ita eloquenter premit laudatus modo Philosophus simul & Præsul: *si non es prædestinatus, fac ut prædestineris.*

459. OBJ. IV. Divina majestate indignum videtur, curam gerere vilissimarum creaturarum: ergo Deo non attribuenda est talis cura, talis providentia. Probo ant. Indignum magno Rege foret, invigilare alendis aut curandis vilibus Vivariorum suorum animalibus: ergo a pari, aut etiam a fortiori, indignum Deo erit attendere ad suas creatureas; quæ, si cum ipso comparentur, instar nihili sunt.

RESP. Nego ant. Non satis sanum videtur Philosopho, commune illud & toties decantatum Deistarum argumentum. Cur enim indignum Deo erit speciali providentia invigilare iis creaturis, quibus dare existentiam non fuit Deo indignum?

Ad probat. conc. ant. nego cons. & paritatem. Disparitas est; tum quia magnus ille Rex non est creator & pater vilium illorum animalium, quibus proinde paternam non debet curam: tum quia idem ille Rex non potest ad levia & vilia suam mentis attentionem applicare; quin eamdem mentis attentionem, ut pote finitam & limitatam, a majoribus & utilioribus negotiis avertat. Contra, omnium creator Deus omnia debet ad destinam finem pas-

terna cura dirigere; nec illa infinitæ suæ mentis attentione a majoribus & utilioribus avertitur, dum curat minima & levissima.

460. OBJ. V. Potest Deus alium rerum ordinem decernere & producere, præsenti rerum ordine meliorem & perfectiorem; ergo non infinitè sapiens est Dei Providentia.

RESP. Conc. ant. & nego cons. Exterior illa Dei Providentia infinitè sapiens est: quæ finitam omnem sapientiam exorbitat; quæ fini Creatoris & Creaturarum est aprimè consentanea; quæ necessariam omnem & convenientem perfectionem habet, nec majorem exigit. Quis autem neget talem esse præsentem Dei Providentiam, ex ordine naturali simul & supernaturali resultantem?

Ad optimum & perfectissimum nullo modo tenetur Deus: tum quia Deus essentialiter est in se liber; tum quia optimum & perfectissimum in retus creatis aut creandis, essentialiter repugnat. Unde, alter rerum ordo, præsenti rerum ordine melior & perfectior, fuissest aliud divinæ sapientiæ exercitium ad alia Dei consilia & opera relativum: non fuissest respectu Dei, aliquid in se melius & perfectius Providentia nunc existente.

ARTICULUS TERTIUS.

DE LIBERTATE DEI.

461. OBSERVATIO. Existit in Deo vera libertas, seu vera potentia agendi aut non agendi, decernendi aut non decernendi: ita tamen ut hæc Dei libertas nec ad ipsius existentiam, nec ad ipsius scientiam, nec ad ipsius operationes intrinsecas pertineat; sed ad solas operationes divinæ ipsius naturæ extrinsecas referatur, quales sunt creatione Mundi, concessio talium Gratiarum, & sic de aliis.

I. Omnem Deo libertatem adimunt Fatalistæ; qui cum veteribus Græcis & Romanis existimant Deum & Mun-